

№ 45 (302)
Снежань 2009 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Спадчына мастака: замалёўкі мясцінаў –** стар. 3 і 7
- **Гістарычны прыклад: мецэнат Радзівіл Чорны –** стар. 5
- **Нататкі настаўніка: школа ў Купалавых мясцінах –** стар. 7

Нашы віншаванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», «Краязнаўчая газета» віншуюць калектыву Брэсцкай абласной бібліятэкі імя Максіма Горкага з юбілеем – 70-годдзем з часу адкрыцця.

Шчыра ўдзячныя за супрацоўніцтва з фондам і газетай, жадаем поспехаў у вашай патрыятычнай краязнаўчай справе ў пашырэнні ведаў па гісторыі, культуры Беларусі, у выхаванні гонару за Радзіму.

Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня Беларускага фонду культуры

Будучыня культурных кантактаў

24 лістапада прайшло пасяджэнне Праўлення грамадскай арганізацыі «Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі», дзе было абмеркавана пытанне «Папулярнасць беларускай культуры за мяжой: традыцыі і сучаснасць, праблемы і іх вырашэнне».

Наспелыя пытанні ўзмацнення культурных кантактаў з замежнымі краінамі тычацца як дзяржаўных органаў, так і грамадскіх арганізацый, якія імкнуцца, а, магчыма, і здзяйсняюць свае культурныя праграмы, маючы замежных партнёраў. На жаль, многія такія кантакты не скаардынаваныя па часе і месцы правядзення мерапрыемстваў, выкарыстоўваюць састарэлыя схемы, маюць слабую інфармацыйную базу.

Таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі выступае ініцыятарам такой каардынацыі і прапануе ў першым квартале 2010 года правесці круглы стол і запрасіць да ўдзелу міністэрствы культуры, інфармацыі, замежных справаў, грамадскія арганізацыі для абмеркавання і магчымай выпрацоўкі прапановы для стварэння дзяржаўнай праграмы папулярнасці беларускай культуры за мяжой.

Наш кар.

У зале перад пачаткам імпрэзы: Навум Гальпяровіч, Людміла Чыгрынава і Яўген Сахута

27 лістапада прайшло пашыранае пасяджэнне Рады Беларускага фонду культуры і рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты», прысвечанае выхаду 300-га нумара газеты

Падрабязней глядзіце на стар. 2

На тым тыдні...

✓ 17 лістапада ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адкрылася **выстаўка фотаздымакў Эркуна Анарта** (Турцыя).

✓ 18 лістапада ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» адкрылася **выстаўка «Першае беларускае трыенале дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва і плаката»**. На выстаўцы прадстаўлены новыя прыклады творчасці ва ўсіх асноўных яе відах: у тэкстылі, кераміцы, шкле, фарфоры. Дэкаратыўна-ўжыткавае мастацтва стала надзейным гарантам захавання самабытнасці, нацыянальнага каларыту ў жыцці нашага грамадства.

✓ 24 лістапада ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Доме-музеі І з'езда РСДРП» адкрылася **выстаўка фотаработ Ларысы Салодкінай «В объективе – слутчане»**. Выстаўка праходзіць у рамках Года фатаграфіі і Года роднай зямлі. Прадстаўлены на выстаўцы працы – вынік выканання ёю рэдакцыйных заданняў газеты «Слутцкі край», сустрэч з жыхарамі Слуцка.

✓ 27 лістапада ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча прайшла **вечарына «Духоўны пабрацім Максіма Багдановіча»**, прымеркаваная да 100-годдзя з дня нараджэння ўкраінскага паэта Багдана Ігара Антонавіча. У вечарыне прынялі ўдзел лаўрэат нацыянальнай прэміі Украіны імя Т. Шаўчэнкі Раман Лубкіўскі, вядомыя дзеячы культуры Вячаслаў Рагойша, А.М. Ненадавец, В.У. Скалабан, Г.Я. Адамовіч, Е.А. Лявонава і іншыя. Таксама прынялі ўдзел і прадстаўнікі з Расіі, ЗША, Украіны, Польшчы, Кітая.

Там жа прайшла **міжнародна-практычная канферэнцыя «Максім Багдановіч і сучасны літаратурны працэс»**, прысвечаная 100-годдзю першых публікацый вершаў М. Багдановіча. У канферэнцыі прынялі ўдзел навукоўцы Беларусі даследчыкі беларускай літаратуры У.М. Конан, М.І. Мішчанчук, В.П. Рагойша, А.М. Ненадавец, В.У. Скалабан, Г.Я. Адамовіч, Е.А. Лявонава і іншыя. Таксама прынялі ўдзел і прадстаўнікі з Расіі, ЗША, Украіны, Польшчы, Кітая.

Айастан – гэта Арменія

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» шчыра віншуе з 20-годдзем грамадскае аб'яднанне «Мінскае гарадское армянскае культурна-асветніцкае таварыства «Айастан»», якое стваралася пры дапамозе і ўдзеле Беларускага фонду культуры.

Як чалавек, які не па кніжках, не па чутках знаёмы з зямлёю Арменіі, лёс якога на працягу трох гадоў быў звязаны з цудоўнай краінай і яе шчырымі, добрымі і працалюбнымі людзьмі, упэўнены, што гэтыя рысы армянскага народа ў поўнай меры вызначаюць характар армянскай дыяспары ў Беларусі.

Як роднаму бацьку, удзячны і буду помніць усё сваё жыццё дабрныню і клопат Егішэ Міхайлавіча Егіазарана – майго камандзіра, настаўніка і сардэчнага чалавека, які збярог мяне, маладога хлопца-беларуса, для маёй краіны – Беларусі.

Зычу сябрам Армянскага таварыства плёну ў грамадскай культурна-асветніцкай дзейнасці на карысць нашых краінаў і народаў.

Уладзімір ГІЛЕП,
старшыня Беларускага фонду культуры,
галоўны рэдактар
«Краязнаўчай газеты»

Сустрэча сяброў

У гонар 300-га нумара «КГ»

27 лістапада 2009 года адбылося сумеснае пасяджэнне Рады грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты», прысвечанае выхаду 300-га нумара «КГ».

Выступіў з паведамленнем пра работу фонду і «Краязнаўчай газеты» старшыня Рады, галоўны рэдактар «КГ» Уладзімір Гілеп.

Саветнік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Т.І. Стружэцкі зачытаў прывітанне міністра П.П. Латушкі, выказаў асабістыя словы ўдзячнасці калектыву газеты, фонду культуры за тую работу, якую на працягу васьмі гадоў яны праводзяць па нацыянальным і патрыятычным выхаванні ў нашай краіне. Сябры Рады, члены рэдакцыйнай калегіі газеты абмеркавалі далейшыя накірункі дзейнасці, магчымыя крокі па паляпшэнні зместу «КГ», пашырэнні яе папулярнасці ў розных катэгорыях чытачоў, больш шырокім распаўсюджванні па тэрыторыі краіны. Падтрымалі яны і ідэю аднаўлення рэспубліканскага краязнаўчага таварыства. Таксама свае віншаванні даслалі Рэспубліканскі цэнтр турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар выдавецтва «Чатыры чвэрці» Л.Ф. Анцух, дабрачынны фонд «Любчанскі

Паважаны Уладзімір Аляксандравіч, шановныя супрацоўнікі нашай роднай «Краязнаўчай газеты»! Шчыра віншую вас з выхадом 300-га нумара. «Краязнаўчая газета» дорыць чытачам невядомыя старонкі гісторыі роднага краю, сапраўднай гісторыі, якую рэдка сустранеш на старонках падручнікаў. І самае галоўнае, што аўтарамі газеты з'яўляюцца краязнаўцы з рэгіёнаў, якія так рупліва, на каліве збіраюць матэрыялы пра вёскі і невялікія мястэчкі, паданні, легенды, песні, прымаўкі нашых продкаў. Наша «Краязнаўчая» вельмі патрэбная настайнікам гісторыі, географіі, мовы і літаратуры, класным кіраўнікам, ды і наогул усім, хто неабыхава ставіцца да беларускай мовы, да гісторыі Бацькаўшчыны. Кожны радок газеты прасякнуты сапраўднаю любоўю і павагай да гераічнага мінулага нашай Радзімы. Чытаючы газету, верым, што з цягам часу вернецца да нас гістарычная памяць, якая стане здабыткам нашых нашчадкаў. У кожным нумары адчуваецца жаданне аўтараў выхаваць сапраўдны патрыятызм і гонар за нашу родную Беларусь!

Усім супрацоўнікам газеты добрага здароўя, плённай працы, асабістага шчасця, а газеце – даўгажывучага.

Іван ПАНАСЮК,
г. Луініца

замак» (І.А. Пячынскі), Маладзечанскі краязнаўчы музей (Т.Л. Лянкевіч), рэдакцыя часопіса «Роднае слова» ды іншыя.

Маленькім канцэртмам падавалі прысутных вядомы музыка Зміцер Сідаровіч (граў

на дудзе) і вучаніца музычнай школы № 1 Барбара Пучынская (грала на скрыпцы і спявала на шведскай мове), артыстка, сябра Рады БФК Галіна Дзягілева чытала вершы Янкі Купалы.

Наш кар.

Імпрэза

Унутранае і знешняе

І нават бронза ажыве ў далонях мастака... Менавіта такое ўражанне застаецца пасля знаёмства з творчасцю Андрэя Вараб'ёва, скульптара з Магілёва. 15 гадоў ён стварае творы, якія не пакідаюць гледача абыхавымі. Да 7 снежня ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь працуе ягонае выстаўка «Паміж небам і зямлёй».

Аўтару 40 гадоў, нарадзіўся ў Магілёве, адукацыю атрымаў у Мінску: спачатку ў Мастацкім вучылішчы імя А.К. Глебава, пасля – у Акадэміі мастацтваў, на аддзяленні скульптуры. Удзельнік многіх калектыўных выставак у Беларусі і за яе межамі з 1988 года, арганізаваў нямала і персанальных паказаў.

Кандыдат мастацтвазнаўства Ірына Скарцова зазначае: «Творы Андрэя Вараб'ёва заўсёды прысвечаны чалавеку – сучасніку, эмацый-

на тонкаму і нават крохкаму, не любімаму дзіцяці эры ўсеагульнага прагматызму, які няўменна востра адчувае імгненнасць сваёй прысутнасці на зямлі. Не выпадкова таму творчасць Андрэя так выразна падзяляецца на дзве асноўныя лініі – гэта пранізліва-экспрэсіўная аўтапартрэтная серыя і блізкая ёй па сэнсе тэма Маскі,

і кранальна даверлівая па сваёй адкрытасці галерэя любоўна-эратычных працаў».

Невыпадкова назвы да простых у сваёй сутнасці скульптураў, якія ўва-

бралі ўсю глыбіню аўтарскіх пачуццяў, яго адчуванне на пэўнай ступені самаспазнання: «Бясконцасць у форме маіх галоў», «Маска на кожны дзень», «Аўтапартрэт-крыж», «Аўтапартрэт з прыкметамі старэння» ды іншыя. Аўтар пакінуў іх жывымі, але застылымі ў адзіным стане і нібы прасякнутымі непахіснай, узвышана-меланхолічнай мелодыяй.

Гарманічным спакоем і паўнотой жыцця насычаныя «Пацалунак», «Пяшчота», «Пачатак свету», «Удвух», «Мара». Гэтыя назвы належаць абагуленай цялеснасці пластычных формаў статуэтак, увасобленых у суіснаванні дзвюх істотаў, якія жывуць, прадаўжаюцца адна ў адной.

У прадмове да каталога «Скульптура» Андрэй шчыра звяртаецца да свайго гледача: «Спадзяюся, што, глядзячы на мае аўтапартрэты, Ты будзеш задумвацца пра сваё жыццё, пра яго сэнс, трагізм і хуткаплыннасць альбо пра бясконцасць і непаўторнасць кожнага з нас, а глядзячы на творы пра каханне – узгадваць тое, што даўно забылася, альбо летуцець, альбо перапаўняцца пяшчотаю ад думкі пра каханне, якое цяпер з Табою і ўнутры Цябе. Спадзяюся не пакінуць Цябе абыхавым».

Вольга ДАЛІДОВІЧ,
студэнтка Інстытута
журналістыкі БДУ
Фота аўтара

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

220004, г. Мінск, праспект Пераможаў, 11 Тэлефон (017) 203-75-74, тэлефакс (017) 203-90-45

Рэдакцыі "Краязнаўчай газеты"

Паважаныя сябры!

Міністэрства культуры сардэчна віншуе супрацоўнікаў і ветэранаў "Краязнаўчай газеты" з нагоды выхаду ў свет 300-га нумара.

Справа, якую вы робіце, заслугоўвае самай высокай павагі і нашаных. Краязнаўства – гэта той надмурак, на якім будзеца наша беларуская культура, грамадства і дзяржаўнасць. Без ведання сваіх каранёў, гісторыі свайго краю не можа быць сапраўднага грамадзяніна і патрыёта. Шчыра дзякую вам за тое, што вы захоўваеце сувязь са сваімі каранямі, зберагаеце традыцыі беларускай культуры і мовы.

Жадаю ўсім вам творчага натхнення, новых цікавых і яркіх праектаў, плённай працы на карысць нашай беларускай дзяржавы і культуры, а кожнаму асабіста – добрага здароўя, шчасця і дабрабыту.

3 павагай,
Міністр П.П.Латушка

Здымкі з пасяджэння Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Ён паходзіў са звычайнай сялянскай сям'і. Яго дзед калісьці служыў пісарам, у 1863 г. удзельнічаў у паўстанні К. Каліноўскага. Бацька будучага мастака Васіль Самуілавіч быў у сям'і старэйшым з трох братоў, і таму зямля ў спадчыну перайшла да яго. Два дзядзькі пайшлі вучыцца. Адзін з іх, Самуіл Самуілавіч, скончыў Маладзечанскую настаўніцкую семінарыю і працаваў у прыходскіх вучылішчах акругі Вільні, доўгі час у Тракаі, а затым у самой Вільні.

Калі ў Міколы памерла маці, а бацька ажаніўся другі раз, то дзядзька забраў яго да сябе ў Тракаі, дзе і вучыў у школе. У 1910–1914 гг. будучы мастак вучыўся ў Наваградскім павятовым вучылішчы. Менавіта тут і раскрыліся схільнасці хлопчыка да малявання. Адкрыў гэты талент настаўнік малявання Васіль Палікарпавіч Іваненка. Настаўнік браў вучня на эцюды, і ў яго на кватэры Мікола пісаў першыя наюрморты. У гэтыя гады хлопцу шанцавала на добразыхлівых людзей. Часта яго запрашаў да сябе акцёрны чыноўнік Аляксандр Аляксандравіч Бух, вялікі аматар мастацтва, кнігалюб, майстар выпальвання па дрэве і чаканкі па медзі. Ён перадаў сваё майстэрства Міколу. Дапамагла будучама мастаку ў ўладальніца Любчанскага замка – яна купляла яму фарбы, паперу для малявання.

У 1913 г. у Наваградку была арганізаваная павятовая сельскагаспадарчая выстаўка. Па намаганнях А.А. Буха вучань павятовага вучылішча Мікола Дучыц упершыню выставіў некалькі сваіх акварэляў. Працы атрымалі высокую ацэнку ў губернскай газеце «Мінскі лісток», дзе аўтар артыкула прасіў у земства дапамогі Мікалаю ў далейшай вучобе.

У 1914 г. пасля заканчэння вучылішча юнак едзе ў Пецябург, дзе яго прымаюць у школу Таварыства заахвочвання мастацтваў. Дырэктарам школы ў той час быў знакаміты Мікалай Рэрых, а сярод настаўнікаў Альберт Бенуа. Вучыцца давалася толькі два гады, але веды там былі атрыманыя добрыя. Шмат часу студэнт праводзіў у Эрмітажы і Рускім музеі.

Гэта былі гады Першай сусветнай вайны, і маладо-

най акадэміі В.М. Трашыхіным. Гэтае сяброўства працягвалася да канца 30-х гадоў. Перапіска раптам абарвалася, і лёс сябра застаўся невядомым.

У 1921 г. у шэрагах Чырвонай Арміі мастак трапляе ў старажытны Пскоў. Там ён захапіўся архітэктурнымі помнікамі і напісаў шмат эцюдаў. На жаль, нам яны невядомыя. У гэтым жа годзе адбылася дэмабілізацыя з арміі. З Пскова Мікалай спрабуе даехаць да ра-

пастэллю старога Мінска, асабліва раёна Ніжняга рынку і Замчышча.

Самым цяжкім перыядам у жыцці мастака, як і ў жыцці большасці савецкіх людзей таго пакалення, была другая палова 1930-х. У НКУС выклікалі нават за тое, што адну з ягоных працаў на выстаўцы набыў польскі консул, якому вельмі спадабаўся краявід з касцёлам. Абвінавачвалі ў тым, што мастак зашыфраваў у карціне нейкія звесткі

зырскае Палессе», «Над ракой Арэсай»).

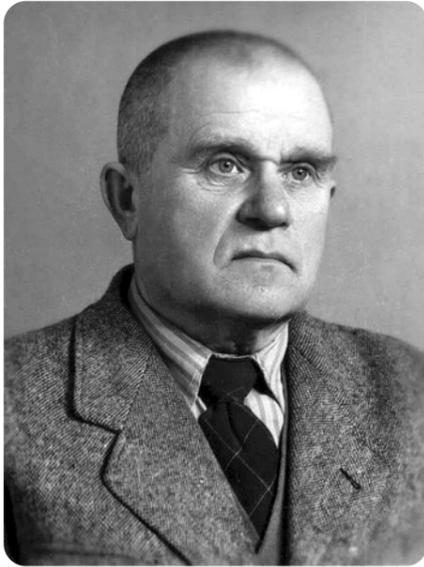
У 1940 г. утварыўся Саюз мастакоў Беларусі, і М.В. Дучыц адным з першых уступае ў яго. У гэтым жа годзе ў Маскве праходзіла дэкада беларускага мастацтва і літаратуры. Мастак паказаў невялікія працы «Лодкі», «Лес», «Дрэвы», але яны прыцягнулі ўвагу гледачоў і былі адзначаныя прэсай і мастацтвазнаўцамі.

У час Вялікай Айчынай вайны М.В. Дучыц, як і шмат іншых мастакоў, застаўся ў акупаваным Мінску. Каб выжыць, трэба было працаваць. За карціны немцы разлічваліся харчамі. У гэтыя гады мастак шмат пісаў відарысы Мінска, асабліва яго ўскрайкі з драўлянымі забудовамі (раён Суражскага рынку, Камсамольскага возера, Юбілейнай плошчы). Пасля вызвалення Беларусі М.В. Дучыц спышаецца занатаваць сляды вайны («На руінах Мінска», «Лагер смерці ў Трасцянец»). Шмат замалёвак было зроблена ў раёне Заслаўя.

У канцы 1940-х – 1950-я гг. мастак вяртаецца да лірычнага пейзажу і помнікаў старадаўняй архітэктуры. У 1946 г. былі вандроўкі на родную Наваградчыну, у Вільню, на возера Нарач, Валожыншчыну і на Мазыршчыну. Былі створаныя працы «Вёска Ждановічы», «Вадзяны млын каля Ждановічаў», «Касцёл у Заслаўі», «Ракаўская царква» і інш.

У 1946 г. у Вільні Мікалай Дучыц знаёміцца з мастаком Пятром Сергіевічам, і разам яны малююць стары горад. У 1954 г. са сваім старэйшым сябрам мастаком Уладзімірам Кудрэвічам былі вандроўкі па берагах Нарачы. У гэтым жа годзе адбылася другая персанальная выстаўка М.В. Дучыца. У кнізе водгукаў наведвальнікі выстаўкі асабліва адзначалі зімовыя пейзажы і нарачанскія замалёўкі.

(Заканчэнне на стар. 7)

Яго радзімай была Любча

У кожную гістарычную эпоху Наваградская зямля нараджала сваіх паэтэў, мастакоў, кампазітараў, вучоных. Таленту адных наканавана было развівацца ў спрыяльных умовах, талент іншых прабіваўся праз жыццёвыя і сацыяльныя цяжкасці. Незайздросны лёс выпаў на долю тых людзей, якія пачыналі тварыць у гады рэвалюцый і грамадзянскай вайны, працавалі ў часы сталінскіх рэпрэсій, фашыскай акупацыі і савецкай сістэмы. Менавіта такая доля выпала мастаку Мікалаю Васільевічу Дучыцу (03.10.1396 – 02.09.1980), які нарадзіўся ў мястэчку Любча.

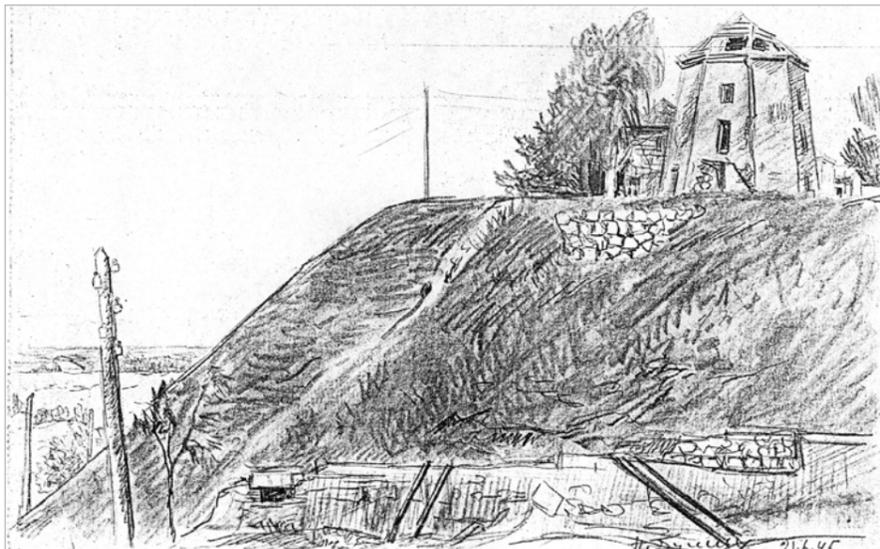
га мастака мабілізавалі ў царскую армію. Пачынаючы з 1916 г., са сваёй часцю ён быў у Гатчыне, Красным Сяле, Дзвінску, Якабштадце, Рызе, Шаўлях і іншых мясцінах, у 1918 г. трапіў у Чырвоную Армію, удзельнічаў у баях на Заходнім фронце. Паўгода быў у Маскве, дзе ўвесь вольны час праводзіў у музеях. Потым са сваёй часцю апынуўся ў Сібіры. Затым удзельнічаў у барацьбе супраць белапалікаў і ў паходзе на Варшаву. Увосень 1920 г. больш за два месяцы прыйшлося пабыць у палоне ва ўсходняй Прусіі, у Эрлангене. Ідучы ваеннымі дарогамі, мастак не пераставаў маляваць. Маляваў і ў палоне. Гэта былі акварэлі ў выглядзе маленькіх паштовак. Ён выменьваў іх на харчы, што дапамагала выжыць яму і ягоным сябрам. У палоне Мікалай паябраваў з будучым выкладчыкам Ленінградскай Лесатэхніч-

дзімы – Наваградчыны. Але даехаць яму так і не давалася. Калі дабраўся да Мінска, ужо была праведзеная савецка-польская мяжа, і ўсе родныя засталіся ў Польшчы, а ён – у Савецкай дзяржаве. Так у Мінску і пражыў да канца сваіх дзён. Спачатку працаваў начальнікам аддзела на чыгуначнай станцыі, потым настаўнікам малявання ў розных школах, на рабфаку, у рэдакцыях. У 1924 г. ён ажаніўся з Яўгеніяй Канстанцінаўнай Беразоўскай. Яна паходзіла з сям'і беларускай інтэлігенцыі, карані якой таксама былі на Наваградчыне і Віленшчыне. У 1927 г. у іх нарадзіўся сын Уладзімір.

Мікалай Васільевіч Дучыц актыўна ўключыўся ў творчае і грамадскае жыццё Савецкай Беларусі. Ён удзельнічаў у І Усебеларускай выстаўцы ў 1925 года. У канцы 1920-х было зроблена некалькі дзесяткаў замалёвак

і менавіта таму яе купіў консул. У час паездак на эцюды па наваколлі Мінска яго не раз хапалі, прымаючы за шпіёна і адводзячы ў міліцыю. Для мясцовых жыхароў было незвычайным відовішча, калі недзе ў лесе ці ў полі сядзіць чалавек і малюе. Значыць, ён шпіён! Граніца ж была блізка.

Але нягледзячы на ўсё гэта мастак працягваў тварыць. У кастрычніку 1935 г. адбылася персанальная выстаўка твораў Мікалая Дучыца. Экспанаваліся акварэлі, малюнкі алоўкам, жывапісныя работы. Перад самай Вялікай Айчынай вайной было напісана палатно «Вялікі гідраторф», прысвечанае асваенню балотаў на Аршаншчыне (Асінторф). Тут паказаная шырокая панарама торфараспрацовак. На гэтыя гады прыходзяцца і шмат якія працы па тэме меліярацыі на Палессі («Ма-

Беларускія калоніі

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 43–44)

Берасцейскі сойм ВКЛ 1566 г. зрабіў кіраўніком Лівоні Яна Хадкевіча. Ён дасягнуў поўнага злучэння Лівоні з ВКЛ, што адбылося на Гродзенскім сойме напрыканцы 1566 г. Лівонцы прызналі сябе часткай ВКЛ, але захавалі свае мясцовыя правы. Падчас Люблінскай уніі ВКЛ здолела захаваць свае правы на Лівонію – як на Задзвінскае герцагства, так і на Курляндію. Так, да канца існавання Рэчы Паспалітай Курляндія была калоніяй як ВКЛ, так і Кароны. Такое валоданне адной тэ-

Готард Кетлер, апошні магiстр Лiвонскага ордэна i 7-шы герцаг Курляндый, губернатар Задзвінскага герцагства

Герб Задзвінскага герцагства

рыторыяй дзвюма краінамі адначасова завядаў кандамініумам. У 1581 г. шведы захапілі ў Масквові Нарву, і рускага канкурэнта на Балтыцы не стала.

З Рыгі ў гарады і замкі ВКЛ везлі соль, селядцы, палотны, шоўк, віно, піва, вострыя прыправы, жалеза, медзь, волава і свінец. З ВКЛ вывозілі ў Рыгу будаўнічыя бярвёны, дровы, скурны, смалу, збожжа, каноплі, лён, воск, сала, канапляны алей. Аднак галоўны імпартны тавар – гэта соль і селядцы. Наш экспарт – гэта воск, лес і збожжа. Соль перавозілі ў мяхах. Зімой з Рыгі везлі жалезныя вырабы: палатні, лемяхі, сякеры і косы.

Беларусы мелі свой рачны флот. Гэта вялікія караблі-ўчаны, а таксама стругі, паўстругі, шкуты, лодкі і плыты. Існавалі і вялікія баркі, што бралі на борт да 12 тысяч пудоў груза. Былі і мясцовыя лоцманы, якія за вялікую плату (300 копаў грошаў) праводзілі стругі праз парогі.

Лёс нашых калоній склаўся даволі цікава.

Пачнём з Задзвінскага герцагства, альбо Інфлянцкага княства. Спачатку часовым губернатарам гэтай тэрыторыі быў былы магiстр Кетлер. 26 снежня 1566 г. Гарадзенскі сойм уключыў Інфлянцкае княства ў склад ВКЛ. Кіраваў гэтай калоніяй губернатар, які прызначаўся кара-

лём і вялікім князем літоўскім. Сталіцай быў горад Дынабург. Але неўзабаве пачалася вайна Рэчы Паспалітай са Швецыяй (1600–1629). І першы ўдар шведаў прыпаў менавіта на Задзвінскае герцагства. Герцагства практычна распалася. Пасля 1629 г. у ВКЛ засталася толькі Латгалія, а паўднёвая Эстонія і паўночна-заходняя частка Латвіі разам з Рыгай адышлі да Швецыі. Пасля Паўночнай вайны ў 1721 г. гэтыя землі забрала Расія. Латгалія ў складзе ВКЛ была падзелена на чатыры староствы, якія ў 1667 г. былі аб'яднаны ў Інфлянцкае ваяводства з цэнтрам у Дынабургу. Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай у 1772 г. Латгалію захапіла Расія.

Спачатку (1772–1776) гэта Дзвінская правінцыя Пскоўскай губерні, потым (1776–1796) у складзе Полацкай губерні, пазней уваходзіла ў Беларускаю губерню (1796–1802). Усё XIX ст. і да 1917 г. (з 1802 г.) Латгалія належала Віцебскай губерні. 11 жніўня 1920 г. Ленін перадаў Латвіі тры паветы Віцебшчыны, часткова населеныя беларусамі, – Дзвінскі, Рэжыцкі і Люцынскі паветы, а таксама 4 мільёны рублёў золатам. У 1921 г. Літва перадала Латвіі 299 км² у Лукскім павеце каля Дзвінска з пераважна беларускім насельніцтвам.

Цікавы гістарычны лёс напатакаў Курляндцыю.

Яна была аўтаномнай часткай ВКЛ. З 1617 да 1795 г. дзяржаўны лад вызначала мясцовае заканадаўства – Курляндскія статуты. Найбольшую магутнасць Курляндцыя дасягнула пры герцагу Якабу (1640–1682), які меў свой, і даволі някепскі, ваенны і гандлёвы флот, з дапа-

могай якога ён захапіў дзве калоніі – у Амерыцы (востраў Табага) і Афрыцы (краіна Гамбія).

У 1709 г. герцагам Курляндцыі стаў Фрыдрых Вільгельм Кетлер, які праз год ажانیўся са сваячкай (кузінай) Пятра I Ганнай Іванаўнай. Неўзабаве, у 1711 г. ён памёр, і за ўладу разгарнулася спрэчка паміж Ганнай Іванаўнай і дзядзькам Фрыдрыхам Фердынандам. Рускі ўрад запатрабаваў ад Курляндцыі плаціць штогод 40 тыс. рублёў на ўтрыманне Ганны Іванаўны, якая неўзабаве стала расійскай імператрыцай.

У 1726 г. ландтаг Курляндцыі абраў герцагам Морыца Саксонскага, пазашлюбнага сына караля Рэчы Паспалітай Аўгуста II Моцнага. Аднак у верасні 1727 г. у краіну ўвайшлі рускія войскі і вярнулі ўладу Фердынанду. У 1737 г. герцагам абралі графа Эрнста Ёгана Бірана, які з 1730 г. жыў пры двары Ганны Іванаўны і быў рэгентам Расіі.

Пасля смерці рускай імператрыцы ў 1740 г. Бірана арыштавалі і пазбавілі ўсіх пасадак. Але ў 1763 г. Кацярына II вярнула Бірану ўладу ў Курляндцыі. У 1769 г. ён перадаў сваю пасаду сыну Пятру.

У 1794 г. ландтаг Курляндцыі выступіў супраць паўстання Касцюшкі, а 7 сакавіка 1795 г. прагала саваў за добраахвотнае

Памятны медаль з выяваю герба Курляндый

далучэнне да Расіі. 17 сакавіка герцаг Пётр адрокся ад пасады, і Курляндцыя знікла з карты Еўропы. У 1796 г. была ўтворана Курляндская губерня Расіі.

Паводле кнігі Алега ТРУСАВА "Невядомая нам краіна: Беларусь у яе этнаграфічных межах"

Асноўныя даты і падзеі з гісторыі Вялікага Княства Літоўскага

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 33–44)

У склад войска ВКЛ былі ўключаныя войскі магнатаў. Канстытуцыя мела прагрэсіўны характар, яна ліквідавала феадальную анархію і стварала спрыяльныя ўмовы для развіцця капіталістычных адносін. Рэакцыйныя колы магнатаў, якіх падтрымала беззямельная шляхта, што была пазбаўленая выбарчых правоў, звярнуліся да Кацярыны II з просьбай аб дапамозе ў барацьбе супраць Канстытуцыі 3 мая. У Пецяярбургу пад наглядом імператрыцы 27 красавіка 1792 года быў складзены акт канфедэрацыі, і да мяжы з Рэччу Паспалітай перакінутыя расійскія войскі. Калі акт Таргавіцкай канфедэрацыі быў апублікаваны ў пагранічным мястэчку Таргавіца на Украіне, адразу група канфедэратаў разам з расійскімі войскамі перайшла мяжу Рэчы Паспалітай (Прусія таксама ўзяла свае войскі). У ходзе вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1792 г. на працягу мая-ліпеня былі занятыя Браслаў, Ушачы, Бабруйск, Нясвіж, Новагародак, Слонім і Гародня. Баі адбыліся каля Опсы (пад Браславам), Міра (быў разбіты корпус Ю. Юдзіцкага), Зэльвы, Мсцібава. Пасля бітвы пад Берасцем (23 ліпеня) войска ВКЛ адступіла за Буг, і 24 ліпеня да Таргавіцкай канфедэрацыі далучыўся кароль. У пачатку верасня абедзве канфедэрацыі ў падтрымку Таргавіцкай (Польша і ВКЛ) аб'ядналіся. Канстытуцыя і інш. рэформы Чатырохгодовага сойма адмяняліся. 23 студзеня 1793 года ў Пецяярбургу была падпісаная новая канвенцыя паміж Расіяй і Прусіяй. Апошняя атрымала заходнюю частку польскіх земляў з гарадамі Познань, Торунь, Плоцк і Каліш. Расія ўзяла сабе цэнтральную частку Беларусі з гарадамі Барысаў, Менск, Бабруйск, Слуцк, Пінск і Мазыр, а таксама Правабярэжную Украіну. У Рэчы Паспалітай засталася частка польскіх земляў, заходняя Беларусь, Валынь, Падляшша, Літва і Курляндцыя. Гарадзенскі сойм 1793 г. прыняў рашэнне аб другім падзеле Рэчы Паспалітай. Асноўная маса магнатаў, шляхты і духавенства прысягнулі Кацярыне II, аднак патрыятычныя колы шляхты і мяшчанаў, шматлікая дробная шляхта, прагрэсіўнае афіцэрства і духавенства зрабілі спробу захаваць незалежнасць дзяржавы, вярнуць страчаныя тэрыторыі і працягнуць прагрэсіўныя рэформы.

24 сакавіка 1794 года на кракаўскім рынку быў абвешчаны акт паўстання, начальнікам якога стаў генерал Т. Касцюшка, па паходжанні беларускі шляхціц з Берасцейскага павета. У красавіку да паўстання далучыліся Літва і Беларусь. 16 красавіка ў Шаўлях паднялі паўстанне часці войска ВКЛ, у ноч на 23 красавіка паўстанне пачалося ў Вільні, тут дзейнічала тайная паўстанцкая арганізацыя – т.зв. «віленская якабінец». 23 красавіка ўтвораная Найвышэйшая Літоўская рада – паўстанцкі ўрад Літвы і заходняй Беларусі. Спачатку паўстанне мела некаторы поспех, 28 красавіка ў Гародні было створанае мясцовае кіраванне, у красавіку-маі ўстаноўлена паўстан-

цкая ўлада ў Берасці, Ваўкавыску, Слоніме, Новагародку, Пінску, Ашмянах, Кобрыне, Лідзе, Браславе. Да паўстання далучылася значная частка шляхты, мяшчанаў і сялянаў. 7 мая Паланецкім універсалам Касцюшка абвясціў сялянаў свабоднымі, але зямлю пакідаў панам, ператвараючы сялянаў у арандатараў. Аднак асноўная маса замужай шляхты сабатавала гэты універсал, што адштурхнула сялянаў ад паўстання. У Літве і заходняй Беларусі расійскія генералы абвясцілі амністыю сялянам-паўстанцам, каб адцягнуць іх ад паўстання. Ім таксама абяцалі перадаць маёнтакі панам, якія прынялі ўдзел у паўстанні. Акрамя таго, паміж Касцюшкам і Найвышэйшай Літоўскай радой, больш радыкальнай, чым Найвышэйшая нацыянальная рада ў Варшаве, узніклі супярэчнасці. Касцюшка абвясціў Раду ў дзеяннях супраць «уніі братніх народаў», распусціў яе і ўтварыў Цэнтральную дэлегацыю Вялікага Княства Літоўскага, якая складалася з больш памяркоўных элементаў (са жніўня да кастрычніка знаходзілася ў Гародні). У чэрвені-жніўні найбольш актыўныя дзеянні адбыліся на Гарадзеншчыне і Віленшчыне. 25 чэрвеня войска ВКЛ пацярпела паражэнне пад Соламі (Ашмянскі павет). У жніўні атрад С. Грабоўскага прабіўся ў Менскую губерню, але ў час бою пад Любонню быў разбіты і капітуляваў. Разгром паўстання на Беларусі давяршыў корпус Суворова (12 тысяч), які 17 верасня пад Крупчыцамі нанёс паражэнне корпусу К. Серакоўскага і атраду К. Князевіча (5 тысяч жаўнераў). Для мабілізацыі шляхты і мяшчанаў 30 верасня ў Гародню прыбыў Касцюшка, тут было сфармаванае новае войска, але лёс паўстання быў прадвырашаны. 10 кастрычніка Сувораву нанёс паражэнне паўстанцам у Мацявіцкай бітве, дзе паранены Касцюшка трапіў у палон. Паўстанне 1794 г. скончылася паражэннем, Рэч Паспалітая была акупаваная расійскімі, прускімі, потым і аўстрыйскімі войскамі. 24 кастрычніка 1795 года ў Пецяярбургу была падпісаная канвенцыя аб трэцім падзеле Рэчы Паспалітай. Расія далучыла да сваіх уладанняў землі заходняй Беларусі, частку Літвы (на поўнач ад Нёмана) і Курляндцыю. Мазовія з Варшавай, Падляшша (з Беластокам і Бельскам) і частка Літвы (на поўдні ад Нёмана) былі аддадзеныя Прусіі. Аўстрыя атрымала Малую Польшчу з Кракавам і Люблінам і паўднёвую частку Падляшша, а таксама заходнюю частку Берасцейскага ваяводства. Кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі 25 лістапада 1795 года адмовіўся ад трона і быў пераведзены ў Гародню. Федэратыўная дзяржава Рэч Паспалітая і абедзве краіны ў яе складзе – ВКЛ і Польшча – спынілі сваё існаванне, і тэрыторыя Беларусі была далучаная да Расійскай імперыі.

Анатоль ГРЫЦКЕВІЧ

Музычнае краязнаўства

Мецэнацкая дзейнасць Мікалая Радзівіла Чорнага ў галіне нотадрукавання

Мяркуючы па выяўленых сёння дадзеных, мецэнацкая дзейнасць Мікалая Радзівіла Чорнага (1515–1565) адыграла значную ролю і ў развіцці на Беларусі рэнесансавай музычнай культуры. Культуры, звязанай з новымі формамі музыцыравання і новымі стылямі, новымі падыходамі да музычнага мастацтва і формамі яго распаўсюджвання. Менавіта ў радзівілаўскіх друкарнях выдаваліся першыя ў Вялікім Княстве Літоўскім нотныя зборнікі – берасцейскі і нясвіжскі канцыяналы (спеўнікі) адпаведна 1558 і 1563–1564 гг. Менавіта пры ягоным двары знайшлі творчае асяроддзе і ўмовы для працы выдатныя дзеячы еўрапейскага музычнага рэнесансу – Цыпрыян Базылік і Вацлаў з Шамотул.

Музычна-мецэнацкая дзейнасць Радзівіла Чорнага, думаецца, цесна звязвалася і абумоўлівалася яго канфесійнай арыентацыяй як прадстаўніка рэфармацыйнага руху. Бо добра вядома, якую ўвагу надавалі рэфарматары музычнаму аздабленню набажэнства, дзе адным з самых важных элементаў былі спевы паствы і гучанне пратэстанцкага харала. Вялікую ролю музыка адыгрывала ў рэфармацыйных выхаваўчых і адукацыйных цэнтрах (у тым ліку ў навучальных установах на Беларусі – у Іўі і Слуцку).

Да сярэдзіны XVI ст. у Заходняй і Усходняй Еўропе ўжо склаліся пэўныя традыцыі нотадрукарства. Яны былі цалкам улічаны, выкарыстаны і працягнуты ў нашых першых нотных выданнях, што паўсталі ў радзівілаўскай друкарні ў Берасці ў 1550-х гг. На жаль, меркаваць пра тыя друкі можна ці па апісаннях у літаратуры, ці па унікальных, цудам захаваных асобніках, якія знаходзяцца далёка за межамі Беларусі. Так, адзіны асобнік нясвіжскага канцыянала захоўваецца ва Упсалі (Швецыя), адкуль удалося атрымаць яго фотакопію дзякуючы дапамозе польскіх калег. Што ж да берасцейскага спеўніка, то ён увогуле беззваротна страчаны, і меркаваць пра ягоны змест можна толькі па больш познім выданні крулявецкага канцыянала Яна Секлюцыяна 1559 г., куды ўвайшлі песні берасцейскага канцыянала.

Некаторыя ўяўленні пра нашае першае нотнае выданне, якое выйшла з берасцейскай друкарні Радзівіла Чорнага, можна атрымаць з працаў беларускіх і польскіх даследчыкаў (Парэцкай, Касцюковец, Пшывецка-Самецкай, А. і З. Швайкоўскіх ды іншых) – яны грунтуюцца на апісанні таго выдання. Паводле іх берасцейскі канцыянал, «Песні хвал боскіх», складзены Янам Зарэмбам, утрымлі-

ваў 2 часткі. У першай з іх быў змешчаны ўласна канцыянал, што аб'ядноўваў 100–140 аднагалосных і чатырохгалосных песень рэлігійнага (у асноўным антыклірыкальнага) і свецкага зместу на ла-

Ноты з катэхізіса А. Ланчыцкага. Нясвіж, 1563 г.

цінскай і польскай мовах. Аўтарамі тэкстаў былі Андрэй Тшэцэскі, Сымон Зацыус, Цыпрыян Базылік і, магчыма, Станіслаў Семідаліус. Музыку апрацавалі Цыпрыян Базылік і Вацлаў з Шамотул. Другую частку складаў Катэхізіс і малітоўнік («Пастэрства Дамова»), апрацаваны Якубам Сільвіусам. У вершаваным уступе да зборніка Ян Зарэмба ўказваў, што чатырохгалосныя спевы прызначаліся для аматараў прыгожых «фігурацый». Асобна трэба адзначыць, што факт публікацыі шматгалосных спеваў мае ў гісторыі музыкі Беларусі прынцыповае значэнне, паколькі на той час шматгалоссе, шырока распаўсюджанае ўжо ў заходнееўрапейскім музычным мастацтве, яшчэ не ўкаранілася ва ўсёй Усходняй Еўропе (у Расіі, напрыклад, шматгалоссе, як і нотадрукар-

ства, стала вядомым значна пазней). Такім чынам, Беларусь уяўляецца ў святле гэтага факта самым усходнім на той час арэалам шматгалосных спеваў.

Канцыянал Зарэмбы быў выдадзены на вельмі высокім паліграфічным узроўні. Гэты нотадрук стаў узорам для многіх больш позніх, у тым ліку і крулявецкіх ды віленскіх, выданняў такога роду.

Канцыянал Яна Зарэмбы быў, аднак, не адзіным нотадрукам, што выйшаў у Берасці. Яшчэ перад ім, у 1553–1554 гг., калі друкаром тут працаваў Бернард Ваяводка, выходзілі асобныя песні і песенныя зборнікі, тэксты якіх пісаў і тлумачыў разам з Ваяводкам Андрэй Тшэцэскі. Пасля смерці друкара ў ліпені 1554 г. дзейнасць па выданні нот спынілася і ўзнавілася толькі тады, калі ў Берасце прыбыў кракаўскі выдавец Станіслаў Мармеліус. У яго бытнасць тут выдаваліся шматгалосныя (зноў падкрэсліваю гэта акалічнасць) песні. З іх захавалася толькі адна (зараз знаходзіцца ў Оксфардскай бібліятэцы). Па звестках нашых замежных калег, знаёмых з яе арыгіналам, і гэты друк вылучаецца сваёй высокай паліграфічнай і мастацкай якасцю. Пасля Мармеліуса берасцейскім друкаром з 1563 па 1570 гг. працаваў Цыпрыян Базылік, які выдаваў тут не толькі свае літаратурныя, але і музычныя творы (на жаль, сёння яны невядомыя).

Першыя нашыя нотадрукі выходзілі ў Нясвіжы, у прыватнаўласніцкім горадзе Мікалая Радзівіла Чорнага. Заснавальнікам нясвіжскай друкарні быў Мацей Кавячынскі, тэхнічным кіраўніком у 1563–1571 гг. – Даніэль з Ленчыцы. Яны і выдалі ў 1563–1564 гг. велізарны Катэхізіс, які складаўся, як тады было прынята, з пытанняў і адказаў, малітоўніка і ўласна канцыянала з 54 псалмоў і 110 песень з нотамі (частка якіх была арыгінальнай, а частка трапіла з кракаўскага і іншых тагачасных канцыяналаў). Тэксты, змешчаныя ў канцыянале, былі самыя розныя – не толькі рэлігійныя, але і свецкія – пра цноту і справядлівасць, радасці і пакуты чалавечага жыцця. Аўтарамі тэкстаў былі Мікалай Рэй, Андрэй Тшэцэскі і Якуб Любельчык. Разам з Катэхізісам быў пераплецены невядомы нотны зборнік з 5 псалмоў і 8 свецкіх песень анты-

Мікалай Радзівіл Чорны
Травюра з альбома
«Выявы роду князёў
Радзівілаў». Нясвіж, 1758 г.

каталіцкага зместу (аўтары тэкстаў – Рэй, Каханюўскі і Чэховіч). Даследаванне нясвіжскага песенніка яшчэ не завершана музыказнаўцамі, таму вымушу абмежавацца прыведзенымі пра яго звесткамі. Дадам да іх толькі, што ў 1572 г. нясвіжскую друкарню набыў Ян Кішка, і яна была пераведзена ў Лоск. А ў 1594 г. у Вільні выйшла паўторнае выданне нясвіжскага канцыянала, але ў скарачаным выглядзе (арыгінал захоўваецца ў Польшчы, адкуль удалося атрымаць яго копію).

Як адзначалася, двор Радзівіла Чорнага стаў месцам працы двух слаўных дзеячаў эпохі Адраджэння – Цыпрыяна Базыліка і Вацлава з Шамотул.

Цыпрыян Базылік (каля 1535–1600) – слаўты пісьменнік, перакладчык і кампазітар, працаваў у Чорнага з 1558 г., пасля таго, як пакінуў свой пост прыдворнага музыканта Жыгімонта Аўгуста. У гісторыю ўсходнееўрапейскай культуры Базылік увайшоў як аўтар мноства літаратурных твораў. З музычных опусаў Базыліка прыгадваюцца песні і псалмы, выдадзеныя ў Берасці ў 1558–1569 гг., канцыянал, а таксама 11 чатырохгалосных песень, выдадзеных у 1556–1559 гг. у кракаўскіх друкарнях Лазара Андрэявіча і Матэвуша Зыбенайхера. Творам кампазітара, што дайшлі да нашага часу (у асноўным гэта зноў жа шматгалосныя песні), уласцівыя трывалыя сувязі з паліфанічнай школай эпохі Адраджэння і з традыцыяй пратэстанцкага харала.

Вацлаў з Шамотул (каля 1526–1568) таксама трапіў у Нясвіж (яшчэ раней за Базыліка, у 1555 г.) з капэлы караля Жыгімонта Аўгуста, дзе лічыўся адным з лепшых музыкантаў, якому давяралася стварэнне і выкананне музыкі да самых адказных прыдворных урачыстасцяў. Музыку Вацлава ведалі не толькі ў Каралеўстве польскім і Вялікім Княстве Літоўскім, але і ў заходнееўрапейскіх краінах.

Можна меркаваць, якім аўтарытэтам у галіне музыч-

нага мецэнацтва лічыўся Радзівіл Чорны, калі такі вядомы музыкант, як Вацлаў, аддаў перавагу працы пры яго двары перад службай у караля. На гэты выбар маглі паўплываць і канфесійныя перакананні кампазітара. Пры радзівілаўскім двары Вацлаў разам з Базылікам актыўна займаўся творчай і нотна-выдавецкай справай. Мяркуючы па тых опусах, якія дайшлі да нашага часу (гэта некалькі песень, чатырохгалосных матэаў і іншых 4-х і 6-галосных літургічных твораў, выдадзеных у Кракаве), кампазітар дасканала валодаў тэхнікай шматгалоснага пісьма і ўвасобіў у творчасці многія дасягненні сучаснага яму музычнага мастацтва. Канечне, праца на Беларусі такіх буйных і аўтарытэтных музыкантаў, як Базылік і Вацлаў, іх дзейнасць, якая стала магчымай дзякуючы патранату Радзівіла Чорнага, спрыяла ўздыму мясцовага музычнага мастацтва.

Звесткі, прыведзеныя ў гэтым артыкуле, дазваляюць зрабіць выснову, што двор Радзівіла Чорнага быў важным асяродкам музычнай культуры, які спрыяў працэсу фармавання ў ёй моцнага прафесійнага пласта, укараненню традыцый прафесійнага музычнага мастацтва, яго вестэрнізацыі, арганічнага ўключэння і замацавання ў агульнаеўрапейскай музычна-культурнай прасторы. Апрана таго мастацкія захады Радзівіла спрыялі фармаванню таго полканфесійнага аблічча мясцовай культуры, якое на стагоддзі стала яе адметнасцю і праявілася праз суіснаванне ў ёй розных музычна-канфесійных плыняў. У хрысціянскай традыцыі – праваслаўнай музыкі з яе магутнай харавой культурай, каталіцкай, з высокім развіццём інструменталізму, нарэшце, і пратэстанцкай, што таксама не абвяргала інструментальнага выканальніцтва, але дайшла да нас ва ўзорах харавога мастацтва. Не гавораць нават пра больш познюю уніяцкую традыцыю і музычныя плыні нехрысціянскіх канфесій, можна меркаваць, што факт суіснавання ў культуры Беларусі, як у мадэлі Еўропы, вызначаных музычна-канфесійных накірункаў, магчымых дзякуючы падтрымцы розных канфесій буйнымі мецэнатамі (у тым ліку і Радзівілам Чорным), у многім абумовіў багацце праяў нашай колішняй мастацкай культуры, далучанасць мясцовага насельніцтва да музыкі розных музычна-прафесійных традыцый, знаёмства з рознымі вакальнымі і інструментальнымі музычна-прафесійнымі формамі і трывалае замацаванне іх у культурнай свядомасці і рэчаіснасці Беларусі.

Вольга
ДАДЗІЁВА,
музыказнаўца

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 41-44)

Зуспамінаў Франі Адамаўны Ходар (1929 г. нар.):

– Пасля выгнання немцаў мы павінны былі выконваць нарыхтоўкі па здачы малака, мяса і хлеба дзяржаве. І мы не проста выконвалі гэтую нарматыўную задачу. Усе разумелі, што гэтым мы дапамагаем нашым салдатам наблізіць канчатковую перамогу над ворагам. Працавалі ад ранняй і да позняй зоркі. Гэта зараз камбайны ўбіраюць ураджай зерневых. Нам жа ў той далёкі 1944 г. даводзілася жаць сярпамі, а потым малаціць цапамі. Коней у вёсцы было вельмі мала. Таму ў плуг запрагалі і кароў.

У перыяд пасляваеннага аднаўлення пераход заходнебеларускай вёскі на «калектыўны шлях развіцця» ішоў вельмі марудна. На гэтых землях традыцыйнымі доўгі час былі хутарскія, прыватнаўласніцкія сялянскія гаспадаркі. Пасля XIX з'езда КП(б)Б, які адбыўся ў лютым 1949 г., пачалася масавая калектывізацыя сялянскіх гаспадарак.

Трэба адзначыць, што ў перыяд станаўлення і развіцця калгасаў сяляне практычна не мелі ніякіх стымуляў да добрай працы. Яе аплата была ў форме так званых працадзён, у якіх як бы згублялася і колькасць, і якасць працы. Працадні ператварыліся ў норму кантролю працоўнай павіннасці. І гэта вельмі нагадвала паншчыну. У сялянаў адбіралі тады не толькі вырабленыя імі ў грамадскай гаспадарцы прыбавачны, але і практычна ўсё неабходны прадукт.

Таму і не дзіва, што большая частка сялянаў не вельмі жадала працаваць за так званыя «палачкі», як

называлі працадні. Разам з прымусовым уцягненнем сялян у калгас праводзілася абагульненне жывёлы і інвентару.

У гісторыі станаўлення калгаснага жыцця ёсць і самая ганебная старонка, якая надоўга застаецца ў памяці мясцовага насель-

Зуспамінаў Аліны Антонаўны Татарыновіч:

– У пачатку 1950 г. пачаў арганізоўвацца калгас. Не ўсе хацелі ўступаць у яго. Чаму? Дык для таго, каб стаць калгаснікам, неабходна было жывёлу, зерне

Куршынавічы

З гісторыі вёскі

Куршынавіцкая школа (1945 год)

ніцтва і будзе перадавацца з пакалення ў пакаленне.

Зуспамінаў Леакадзіі Антонаўны Гаўдзіс:

– Маўклівым сведкам існавання касцёла ў вёсцы Куршынавічы доўгі час заставаўся могілкі. Ды толькі, як пачалося станаўленне калгаса, зніклі і яны. Гэта было пры старшыні калгаса Шэйку. У пачатку 60-х гадоў на месцы могілак пачалі будаваць калгасны двор. Усе мы казалі, што гэтага рабіць нельга. Хіба ж можна на людскіх касцях будаваць. Няўжо месца іншага не было?

Да 1950 г. у Куршынавічах калгаса не было. І толькі з 1949 г. пачынаюць з'яўляцца калгасы ў бліжэйшых вёсках. Так, у 1949 г. у в. Стараселле арганізуюцца калгас «Пераможац» на чале са старшынёй М.Ф. Шэйкам. У вёсцы Гапчын у 1948 г. ствараецца калгас імя Вышынскага пад кіраўніцтвам С.Т. Цярпіцкага, а ў в. Куршынавічы ў 1950 г. – калгас «За ўладу Саветаў» на чале з П. Шпакам. У 1953 г. тры калгасы былі аб'яднаныя ў адзін – «Пераможац», які на кароткі час узначаліў Афанасьеў.

і працоўны інвентар аддаць для будучага калгаса. Першымі ўступілі ў калгас самыя бедныя, а потым ужо сталі ісці і ўсе астатнія.

Напрадвесні хадзілі выбіраць бульбу з капцоў, а летам палолі буракі, моркву, лён. Да 1956 г. грошай калгаснікам не плацілі. Працаваць даводзілася за пра-

Куршынавіцкая школа (1954 год)

цадні. У 1953 г. была створана свінаферма, якая размяшчалася ў гумне, а потым у 1966 г. былі пабудаваныя свінарнік і кароўнік. Але самае агіднае ў станаўленні нашага калгаса было тое, што машынны двор пачалі будаваць на могілках.

Працавала ў першыя гады на паляводстве, а за-

На калгасным палетку

тым 8 гадоў даяркай на ферме. Перад выходам на пенсію працавала цялятніцай. За добрую працу маю ўзнагароды і памятныя падарункі.

У 1977 г. было скончана будаўніцтва цялятніка. На гэтым цялятніку і працавала да самай пенсіі. За працу была ўзнагароджана ганаровымі граматамі і каштоўнымі падарункамі.

Зуспамінаў Франі Адамаўны Ходар:

– У канцы 1949 г. былі чуткі, што ў 1950 г. хочуць у нашай вёсцы стварыць калгас. І сапраўды, ужо ў лютым 1950 г. быў створаны калгас, які называўся «За ўладу Саветаў». Тыя, хто вырашыў уступіць у калгас, павінны былі перадаць калгасу плуг, барану, воз, каня, карову, зерне. Спачатку з 1950 па 1956 гг. працавалі за працадні. Жылі толькі з таго, што вырасце на агародзе. Сеялі ўручную, ды і то сеялі ў асноўным жанчыны і падлеткі. Коней было мала, таму часта самі людзі запрагаліся ў плуг.

У нашым гумне былі калгасныя свінні, таму што памяшканне будучага свінарніка яшчэ толькі будавалі. Старшынёй калгаса на кароткі час быў П. Шпак, а потым Л.А. Ракашэвіч. Ён жа мяне і ўгаварыў ісці працаваць на свінарнік. Тры гады працавала свінаркай, а потым з 1957 г. была паляводам. У калгасе «Перамо-

Жац», пасля ваеннага ліхалецця, паляпшаліся ўмовы жыцця, працы і вучобы. Змяніўся і выгляд вёскі Куршынавічы.

У вёсцы пачынае працаваць медыцынскі пункт, загадчыкам якога доўгі час была Таццяна Адамаўна Ходар, а таксама сельскі Савет. Прайшлі гады. Многае змянілася ў вёсцы. З цягам часу быў пабудаваны новы медыцынскі пункт, у 1981 г. двухпавярховая школа. Затым з 1983 г. пачынае працаваць жывёлагадоўчы комплекс, а ў 1991 г. двухпавярховы дзіцячы сад з басейнам, клуб, лазня. Была праведзена міліярацыя балотаў, а па галоўнай вуліцы вёскі пакладзены асфальт.

На жаль, пачынаючы з 2000 г. адбываюцца змяненні ў жыцці вёскі не ў лепшы бок. У 2000 г. закрываюць дзіцячы сад, памяшканне якога рассыпаецца ў самым прамым сэнсе слова. У 2002 г. быў ліквідаваны калгас «Пераможац» і ўтворана СПК «Куршынавічы», а са снежня 2007 г. СПК «Куршынавічы» далучаецца да СПК «Тальмінавічы». Уся тэхніка з калгаснага двара пераводзіцца ў Тальмінавічы. Апошні год функцыянуе і школа. Памяншаецца колькасць насельніцтва. Моладзь пасля заканчэння школы і атрымання вышэйшай ці сярэдняй адукацыі ў пошуках працы пакідае вёску.

Хацелася б верыць у тое, што праз сотню-другую гадоў не спыніць свайго існавання в. Куршынавічы і не знікне бясследна з твару зямлі, і што знойдзецца ў нашай дзяржаве ў час эканамічнага крызісу сапраўдны гаспадар, які не дазволіць дзяржаўныя сродкі, укладзеныя ў двухпавярховы дзіцячы сад з басейнам і двухпавярховую школу, выкінуць на вецер. Застаецца спадзявацца на гаспадарліваасць.

Марына СТАНІСЛАВОВІЧ,
в. Куршынавічы

Працаўнікі гаспадаркі каля памяшкання праўлення калгаса «Пераможац». 1954 г.

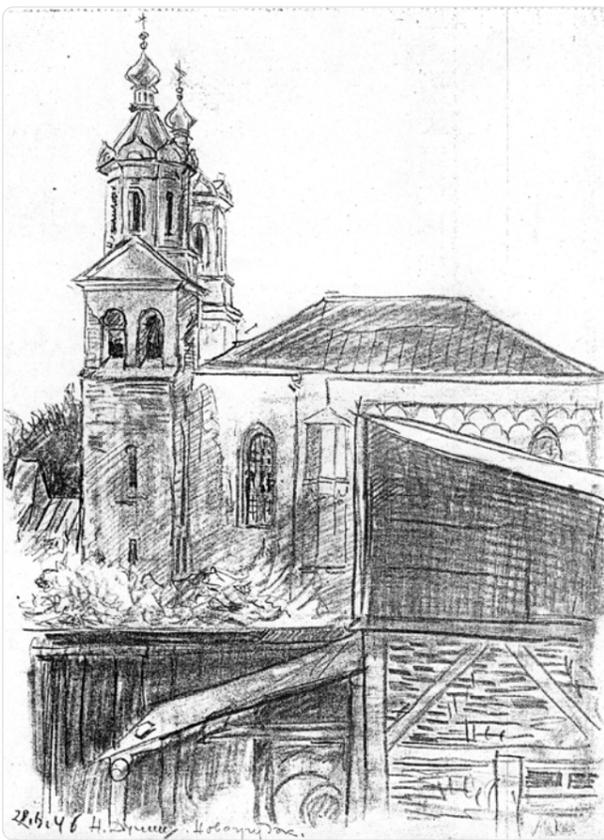
Яго радзімай была Любча

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3)

У 1957 г. мастак выходзіць на пенсію. Зараз ужо не трэба вы-

конваць нейкія дзяржаўныя дамовы і заказы, а ўвесь час можна прысвяціць лю-

бімаму жанру – лірычнаму пейзажу. Менавіта ў канцы 1950-х былі створаны лепшыя зімовыя пейзажы. У другой палове 1960-х вярнулася захапленне старажытным Мінскам. Многія з малюнкаў гэтых гадоў мастак падараваў Рэспубліканскай школе мастацтваў. У 1967 г. у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь праходзіла выстаўка, прысвечаная 70-годдзю з дня нараджэння мастака. У газетах, часопісах і па радыё было шмат водгукаў на гэтую падзею. Мастацтвазнаўцы адзначалі, што кожнае палатно прасякнутае сваім настроем, прыгажосцю простых матываў. Называлі мастака вялікім знаўцам беларускай прыроды, вострым назіральнікам.

ныя працы, прысвечаныя старажытнаму гарадку і яго наваколлю. Другая выстаўка мела назву «На руінах Мінска» і прайшла яна ў рамках выстаўкі «Што звездаў наш горад» у Музеі Вялікай Айчыннай вайны.

Творы М.В. Дучыца знаходзяцца ў музеях Беларусі, а таксама ў прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Германіі, Польшчы, Японіі, Ізраіля, ЗША, Францыі, Нарвегіі і іншых дзяржаваў. Многія працы мастака рэпрадуцыраваныя ў кнігах, часопісах, на календарых і паштоўках. Але большасць працаў, асабліва малюнкаў старога Мінска, яшчэ не вядомыя шырокай грамадскасці.

Людміла ДУЧЫЦ, г. Мінск

Зкастрычніка 1996 года споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння мастака. Стагоддзе было адзначанае дзвюма невялікімі выстаўкамі. Адна з іх прайшла ў Заслаўі, дзе былі паказа-

шасць працаў, асабліва малюнкаў старога Мінска, яшчэ не вядомыя шырокай грамадскасці.

Купалаўская школа

На маляўнічым беразе ракі Вяча, прыблізна за паўкіламетра, размяшчаецца вёска Бяларучы. Сваю назву яна атрымала, відаць, ад вірлівых ручаёў, якія ўзбівалі белую пену аб каменні – «Белыя ручы», альбо Бяларучы.

Першыя згадкі пра вёску адносяцца да 1551 года. У 1870-м тут адкрытае народнае вучылішча. Школа знаходзілася ля падножжа гары, на якой раслі сосны, і была агароджаная частаколам. У школе было ўсяго чатыры пакоі і тры пакоі-кватэры для настаўнікаў. Галоўным прадметам быў Закон Божы, а затым ішлі арыфметыка, чытанне, чыстапісанне, спевы. Вучыліся толькі на рускай мове.

Сёлета ў кастрычніку мне давалося праходзіць педагагічную практыку ў Бяларучкай базавай агульнаадукацыйнай школе імя Янкі Купалы Лагойскага раёна Мінскай вобласці. Пра гэтую школу я ведаю з маленства, паколькі маё дзяцінства прайшло ў суседняй вёсцы Мярковічы, што за 4 км ад Бяларучы. Гэтай школай ганарыцца ўся Бяларучка акруга, як у часы мінулыя, так і зараз, бо яна носіць імя слаўтага песняра Беларусі Янкі Купалы. Акрамя таго, у гэтай школе вучыўся і мой бацька. Колькі

было гонару тады і цяпер, калі людзі казалі, што вучыліся ў Бяларучкай школе.

Але да нядаўняга часу мне, на вялікі жаль, не даводзілася зазірнуць у гэтую цудоўную школьную краіну, хаця праязджаў я міма яе сотні разоў. І толькі цяпер, пад час педагагічнай практыкі, я вырашыў, што для мяне існуе толькі адна школа – у Бяларучках.

Сапраўды, калі праязджаеш Бяларучы, не можаш нацешыцца прыгажосцю гэтай невялічкай вёсачкі. На прышкольным двары рукамі вучняў і настаўнікаў змайстраваныя вельмі цікавыя выявы з натуральных прыродных матэрыялаў. Гуляючы па ім, ты нібыта трапляеш у казку. Тут і сямейка лесавікоў, хатка Бабы-Ягі на курыных лапках, і студня-журавель, да якой «Алёнка» прыйшла браць ваду, і драўляныя вясковыя калёсы, якія сумна стаяць убаку, і шэраг іншых вырабаў. Тут проста хочацца паслухаць спевы птушак, падыхаць свежым паветрам, адпачыць ад гарадской мітусні і штодзённых клопатаў.

Бяларучка школа размешчана ў сасонніку, каля дарогі, якая вядзе да Вялікіх Бясядаў, Янушкавічаў, Харужанцаў, Акопаў, адным словам, па купалаўскіх мясцінах.

Тут я пазнаёміўся з вельмі цудоўнымі людзьмі. Я не уяўляў, што ёсць такія землякі, якія прысвяцілі сябе цалкам школе,

аддалі ўсю душу дзецям. У некаторых педагагаў стаж больш за 30 гадоў, як, напрыклад, у настаўніцы гісторыі, біялогіі, географіі, грамадазнаўства Зінаіды Іванайны Ракусевіч. Пад час практыкі я не заўважыў ні ў аднаго настаўніка дрэннага настрою. Іх паважаюць і цэняць як дзеці, так і бацькі, мясцовыя жыхары. Класныя кіраўнікі, нібыта шматдзетныя маці, клапацяцца аб сваіх дзецях-школьніках. Яны разам з імі перажываюць усе няўдачы, разам радуюцца поспехам. Кожны настаўнік – гэта спецыяліст высокага ўзроўню, бо яму даводзіцца адаптаваць праграмы да пэўнага маленькага калектыву вучняў. Адным словам, настаўнік у гэтай школе – гэта універсальны чалавек.

Вучні ж разам з класнымі кіраўнікамі актыўна ўдзельнічаюць як у афармленні класаў, так і ўсёй школы. Адметнай каштоўнасцю школы з'яўляецца музей Янкі Купалы.

Дзяцей у школу дастаўляе школьны аўтобус з навакольных вёсак і развозіць іх таксама назад па дамах, што задавальняе вучняў, бацькоў і настаўнікаў. Дзеці з вялікай ахвотай наведваюць школу, каб не толькі атрымаць добрыя веды і адзнакі, але і каб пазаймацца на факультатывных занятках, пагуляць у спартыўнай зале альбо наведаць камп'ютэрны клас. У школе створаныя ўсе ўмовы, каб дзеці адчувалі сябе добра. Калектыву педагагаў прыкладае ўсе намаганні, каб гэтыя дзеткі пры іх выпуску ні чым не адрозніваліся ад тых, якія закончылі гарадскія гімназіі і ліцэі. Я ўпэўнены, што гарадскому вучню вельмі далёка да вучня з Бяларучкай школы, як у выхавальным, так і ў адукацыйным плане.

На педагагічнай практыцы я выкладаў сусветную гісторыю ў 9 і 6 класах. Правёў сем заліковых урокаў. Нягледзячы на маё хваляванне, вучні паводзілі сябе вельмі спакойна і паслухмяна. Разам працавалі на занятках, праводзілі розныя дыскусіі і актыўна адстойвалі свае

думкі і меркаванні. Яны мяне вельмі ўразілі сваёй спагадлівасцю, умненнем правільна паводзіць сябе як на занятках, так і ў калектыве, поўна і дакладна адказваюць на пастаўленыя пытанні, цудоўным веданнем беларускай мовы. Іх удумлівыя, зацікаўленыя вочкі, нібыта праменьчыкі, сагралі мяне сваім цяплом у халоднае восенёскае надвор'е.

За гэты час я так прывык да іх і да калектыву настаўнікаў, што развітвацца было вельмі сумна. Менавіта настаўнікі сваімі намаганнямі здолелі стварыць у школе атмасферу любові, добра і ўзаемападтрымкі. Я ні разу не ўбачыў сярод вучняў, каб хто-небудзь каго пакрыўдзіў, ці абазваў бліжэйшым словам. Дзеці вельмі выхаваныя, дапамагаюць адно аднаму не толькі на ўроках, але і ў паўсядзённым жыцці. Адным словам, Бяларучка школа – гэта згуртаваная, вялікая сям'я, дзе пануе атмасфера гармоніі і любові.

Дзмітрый ДУБРОЎСКИ

Выгляд на Бяларучы з гарадзішча

Свята-Успенская царква

Снежань

21 – Чыгрынаў Іван Гаўрылавіч (1934, Касцюк. р-н – 1996), пісьменнік, перакладчык, публіцыст, драматург, грамадскі дзеяч, народны пісьменнік Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Фадзеева (1979), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974), першы старшыня Беларускага фонду культуры (1987–1996) – 75 гадоў з дня нараджэння.

24 – Даленга-Хадакоўскі Зарыян Якаўлевіч (сапр. Чарноцкі Адам; 1784, Лагойс. р-н – 1825), славяназнаўца, адзін з пачынальнікаў беларускай, рускай, польскай і ўкраінскай археалогіі, старажытнай гісторыі, фалькларыстыкі, этнаграфіі і дыялекталогіі – 225 гадоў з дня нараджэння.

24 – Хаўратовіч Іосіф Пятровіч (1929, Кругл. р-н), вучоны-гісторык, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Сілівановіч Нікадзім Юр’евіч (1834, Вілейс. р-н – 1919), беларускі і расійскі жывапісец, педагог, акадэмік Пецярбургскай АМ – 175 гадоў з дня нараджэння.

25 – Шэлег Анатоль Рыгоровіч (1909, Мінск – 1988), акцёр, народны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

27 – Макарава Галіна Кліменцеўна (1919, г.п. Старобін – 1993), актрыса, народная артыстка Беларусі і СССР – 90 гадоў з дня нараджэння.

28 – Ігнаценка Іларыён Мяфодзевіч (1919, Лоеўс. р-н – 2002), вучоны-гісторык, акадэмік НАН Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

29 – Гурыч Соф’я Якаўлеўна (1919, Мінск – 1999), актрыса, рэжысёр тэатра і радыё, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 90 гадоў з дня нараджэння.

29 – Тарасаў Віктар Паўлавіч (1934–2006), акцёр, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1966) – 75 гадоў з дня нараджэння.

На конкурс «“Берагіні” галасы»

Не так даўно мы друкавалі ўрываек з аповесці Алеся СТАДУБА з Ліды «Пра хлеб». Таксама з яго творчасцю можна было пазнаёміцца на старонках «Малодосці», «ЛіМа», «Роднай прыроды» і іншых выданняў. А цяпер ён даслаў свае вершы на конкурс «“Берагіні” галасы».

Люблю цябе

Люблю цябе, зямля мая,
Ты – рэчак плынь усіх вякоў.
Не блудны сын я, не сваяк,
Люблю блакіт жывучы васількоў.
Тут мовы роднай карані.
Тут перагуд дубоў, бяроз.
Паміж сваіх, паміж радні
Я і мужнеў, і ў праўду ўрос.
Гляджу ўрачыста з-пад брыля,
І спеласць песні на душы:
Зямля мая, зямля мая,
Ты Беларусі роднай шыр.

Свечкі

З табою мы, няйначай свечкі.
І ўсё ж жыццю пакінем след.
У нас світанак свой і вечар.
Як Бог, мы свой ствараем свет.
Эдэм цяпла, спакусаў згоды,
З цяргення, з мудрасці дылем.

Каханне не выходзіць з моды.
Яно, як мора, без праблем.
Хай дагарыць вялікасць свечкі.
З абзаца ўсё з табой пачнём:
Світанак свой, і дзень, і вечар,
Што нас кранала і кране.

Лістапад у старым парку

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КАМЯНЕЦ – горад, цэнтр Камянецкага раёна, за 39 км на поўнач ад Брэста, на беразе р. Лясная (прыток Заходняга Буга), за 28 км ад чыгуначнай станцыі Жабінка на лініі Баранавічы–Брэст.

Паводле археалагічных даследаванняў, у X–XI стст. тут існавала невялікае паселішча. Назву Камянец атрымаў ад камяністай зямлі, дзе ўзводзіўся паўночна-заходні фарпост рускіх зямель. Асновай абароны былі роў і вал з умацаваннямі, а таксама 30-метровая мураваная вежа (гэта так званая «Белая вежа»), якая знаходзілася ўнутры кальцавага вала і дамінавала над драўлянымі ўмацаваннямі. Рэшткі землянога вала і драўлянага замка канчаткова зніклі ў 1903 г. пад час правядзення земляных работ. Тады ж была рэстаўраваная вежа (архітэктар В. Суслаў).

З 1366 г. Камянец у складзе ВКЛ, належаў малодшаму сыну Гедзіміна Кейстуту. Добра ўмацаваны, размешчаны на вялікім гандлёвым шляху з Бярэця ў Гародню і з Кракава ў Вільню, ён стаў даволі буйным гандлёвым цэнтрам. Гэта было месца адпачынку і палывання князёў. Горад тройчы падвяргаўся нападам крыжакоў.

З 1413 г. Камянец стаў цэнтрам Троцкага павета, а з 1520 г. – Падляшскага, з 1566 г. – Берасцейскага ваяводстваў. У 1503 або 1518 г. (розныя звесткі) атрымаў магдэбургскае права, а з 1524 г. меў герб: на блакітным полі выява срэбнай вежы. У час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай (1654–1667) разбураны. Горад пачаў паступова траціць палітычнае і эканамічнае значэнне. У XVII–XVIII стст. тут пабудаваны замкава-палацавыя ансамблі, працавала тэкстыльная мануфактура Радзівілаў.

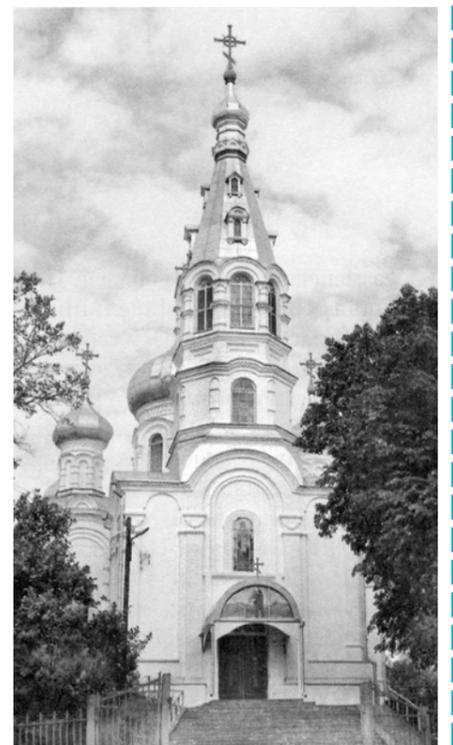

Помнік заснавальніку Камянца

У 1673 г. у Камянцы пабудаваны манастыр пры праваслаўнай Уваскрасенскай царкве. У 1723 г. узведзены касцёл, пры якім дзейнічала школа.

Пасля 3-га падзелу Рэчы Паспалітай з 1795 г. – у складзе Расійскай імперыі, дробнае мястэчка ў Брэсцкім павеце Гродзенскай губерні. У 1795–1940 гг. меў назву Камянец-Літоўскі. У канцы XVIII – пач. XIX ст. належаў графу Вяльгорскаму, пазней лейтэнанта Гальберга. У 1885 г. цэнтр воласці, былі 2 праваслаўныя царквы, касцёл, багадзельня, школа, гарбарня, 3 заезныя двары, крамы, за 2 вярсты ў сядзібе Старышава – піўзавод. Паводле перапісу 1897 г. у мястэчку 2 царквы, касцёл, сінагога, 4 малітоўныя дамы, мужчынскае і жаночае народныя вучылішчы, лячэбніца, паштова станцыя, хлебазапасны магазін, 8 ветраных млыноў, 2 маслабойні, цагельны завод, 5 кузняў, свечачны завод, 3 гарбарні, аптэка, 106 дробных крамаў, 11 піцейных дамоў, штогод праводзілася 9 кірмашоў. У 1912–1914 гг. пабудаваная Сімяонаўская царква. У 1921–1939 гг. у складзе Польшчы, мястэчка, цэнтр гміны ў Брэсцкім павеце Палескага ваяводства. З 1939 г. у складзе БССР, з 15.01.1940 г. гарадскі пасёлак, цэнтр раёна ў Брэсцкай вобл. У Вялікую Айчынную вайну з 23 чэрвеня 1941 г. да 22 ліпеня 1944 г. акупаваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

З 24 чэрвеня 1983 г. Камянец – горад. Помнікі архітэктуры: Камянецкая вежа XIII ст., Сімяонаўская царква (1914). У аздобе фасадаў царквы выкарыстаныя какошнікі, броўкі, сухарыкі. Галоўны і бакавы ўваходы афор-

Сімяонаўская царква

млены вялізнымі паўцыркульнымі аркамі. Ёсць брацкія магілы савецкіх воінаў, партызанаў і мірных жыхароў. У горадзе працуе аддзел Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея – «Камянецкая вежа».

У 1980 г. у раённым Доме культуры створаны Камянецкі хор настаўнікаў, які з 1981 г. мае званне народнага. У рэпертуары пераважна апрацоўкі беларускіх, украінскіх і рускіх народных песень, творы беларускіх кампазітараў.